

Новікова, М. До питання витоків і специфіки становлення біоюриспруденції в сучасному правознавстві / М. Новікова, О. Задорожня // Научно-практический журнал Jurnalul juridic national: "Teorie si practica" S.R.L. Publicatie stiintifico-practica de derpt. – 2016. - № 2/1 (18). – С. 23-27.

УДК 340.12

ДО ПИТАННЯ ВИТОКІВ ТА СПЕЦИФІКИ СТАНОВЛЕННЯ БІОЮРИСПРУДЕНЦІЇ В СУЧАСНОМУ ПРАВознавстві

Марія НОВІКОВА

доцент кафедри історії та теорії права і держави
Херсонського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Олена ЗАДОРЖНЯ

старший викладач кафедри історії та теорії права і держави
Херсонського державного університету

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена характеристиці об'єктивних знань про основи біоюриспруденції, її витоків та особливості. Акцентується увага на тому, що до сьогодні біоюриспруденція не стала предметом комплексного дослідження вітчизняної юридичної науки, хоча окремі її аспекти розглядаються загальною теорією та філософією права у світлі антропологічних засад формування прав людини. Витоками юриспруденції як самостійного наукового напрямку є науково-технічний прогрес і формування четвертого покоління прав людини. З урахуванням комплексності проблеми здійснюються висновки щодо необхідності розгляду біоюриспруденції як провідного напрямку розвитку сучасної правничої науки. Визначаються основні функції біоюриспруденції як нового напрямку розвитку юридичної науки.

Ключові слова: біотехнології, соматичні права, біоюриспруденція, предмет біоюриспруденції, принципи біоюриспруденції, функції біоюриспруденції.

SUMMARY

The article is devoted to characteristics of objective knowledge about the basics bioyurysprudentsiyi, its origins and characteristics. The attention to the fact that until now bioyurysprudentsiya not become the subject of a comprehensive study of national jurisprudence, although some aspects are considered general theory and philosophy of law in the light of anthropological principles of formation of human rights. The origins of jurisprudence as an independent scientific field is a scientific and technological progress and the formation of the

fourth generation of human rights. Given the complexity of the problem, made conclusions on the need to review bioyurysprudentsiyi as leading towards the development of modern legal science. The basic function bioyurysprudentsiyi a new direction of development of legal science.

Keywords: biotechnology, physical law bioyurysprudentsiya, subject bioyurysprudentsiyi principles bioyurysprudentsiyi functions bioyurysprudentsiyi.

Постановка проблеми. Суспільні трансформації, що відбуваються в Україні, потребують змін не тільки у законодавчій сфері, але й реформування самої української правової доктрини на засадах верховенства права і прав людини. На перший погляд здається, що теорія права є достатньо сформованим, глибинним пластом уявлень, внесення змін до якого вже неможливий. Однак, сучасна юридична наука покликана широко використовувати творчість і креативність, оскільки знаходиться в умовах, коли право і держава перебувають у стані таких змін, які тягнуть за собою не лише утворення нових сфер юриспруденції, а й зміну змісту і наповнення наук, які до неї входять.

На сьогоднішній день проблема праворозуміння не може обмежуватися лише механістичним підходом, оскільки вона безпосередньо пов'язана з ціннісними орієнтирами суспільства, правами і свободами людини і громадянина, а отже потребує фундаменталізації правових концепцій на перетині з галузями соціальних наук – соціальною філософією, соціологією, психологією тощо. Це пояснюється тим, що розуміння права тільки як одностороннього інструмента впливу держави на суспільство, нерозуміння сутності зворотних зв'язків у взаємодії між державою і суспільством, може привести до стагнації правового регулювання.

Сучасний розвиток правової науки, спрямований на більш ретельне дослідження суспільних явищ, викликав інтерес учених-правників до питання життя людини як базової аксіологічної величини правової науки. Формування концепції права на життя та здоров'я базується на розумінні права на життя як першооснови правового статусу людини. Воно має абсолютний характер, тобто є невід'ємним та не може підлягати обмеженню. У багатьох країнах, особливо у тих, що знаходяться під впливом католицької церкви, право на життя розглядається як підстава для заборони абортів, а у деяких країнах – охорони життя ненародженої дитини. Окреслена концепція продовжує свій розвиток у контексті розвитку суспільства та технічного прогресу, медичної науки та біології, які починають впливати на об'єм прав людини. Це викликає інтерес дослідників багатьох наукових сфер – філософії, антропології, соціології, політології, юридичної психології, і, насамкінець, юриспруденції.

Актуальність теми Результатом вищенаведених досліджень стало введення у науковий обіг польським дослідником, професором Люблінського університету ім. Марії Кюри-Складовської Р. Токарчиком поняття «біоюриспруденція» у 2008 році. Як нове вчення, біоюриспруденція викликала цікавість у багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, цією проблемою безпосередньо займаються О. Мережко, В. Плавич, С. Стеценко, О. Черевкова; суміжними поняттями, що включають право на життя, смерть, клонування, біологічну цілісність людини – С. Булеца, Л. Красицька, О. Пунда, Р. Стефанчук, К. Цомпак; антрополого-методологічними засадами прав людини – Д. Гудима, П. Рабінович, О. Петришин та інші. Однак, незважаючи на досить велику кількість наукових досліджень, пов'язаних із правовою характеристикою процесів народження, життя та смерті людини, відсутнє узагальнене структуроване дослідження біоюриспруденції як складової сучасної правової теорії.

Мета статті. У зв'язку з вищевикладеним цим є комплексне дослідження основних положень біоюриспруденції як частини сучасного загальнотеоретичного правознавства

Виклад основного матеріалу дослідження. У структурі наукового дослідження сформульовані проблеми виступають у якості конкретних задач, що підлягають вирішенню. Саме вони виступають найближчою метою наукового дослідження. Необхідно однак відмітити, що успішне виконання поставлених задач можливе лише у тих випадках, якщо конкретна наука має достатні для цього можливості, які у науковеденні прийнято називати передумовами. Загальновідомо, що передумова представляє собою попередню умову для чого-небудь або вихідний пункт міркування, у нашому випадку – умова створення і розгляду комплексу проблем біоюриспруденції. Це пояснюється тим, що ніяке наукове або філософське дослідження не може не мати певних передумов, оскільки завжди, з перших кроків орієнтоване на досягнення певної мети, пошуки конкретного рішення.

А.В. Славін визначає, що будь-яке наукове дослідження не починається з нуля, а здійснюється в умовах наявності якогось мінімуму інформації про фрагмент дійсності, що представляє певний інтерес [1, с. 9]. Саме такого роду інформація і виступає у якості передумов загальної теорії правового регулювання життя людини – біоюриспруденції. Таким чином ми не говоримо про перехід від абсолютно невідомого до відомого, а про включення системи явища, що вивчається, до такої системи зв'язків, при якій виявляються абсолютно нові властивості та відносини, що становлять предмет дослідження.

Розгляд питання про передумови біоюриспруденції здійснює подвійну теоретичну функцію. По-перше, з'ясовується місце біоюриспруденції в системі правових знань, предметом вивчення яких є право людини на життя. По-друге, встановлюється її взаємозв'язок із вже існуючими, наявними знаннями про особливості правового регулювання права на життя та здоров'я, закріпленими у різних правових концепціях. На підставі зазначеного ми вважаємо необхідним розгляд передумов формування біоюриспруденції у зв'язку з тим, що поява концепції біоюриспруденції має під собою достатню наукову базу, яка поєднує дослідження правових і неправових наук (біоетики, біомедицини, біохімії, генетики, психології, соціології, теорії держави і права, філософії права, правової перинатології, правової танатології, медичного права, цивільного права у контексті немайнових прав людини тощо). Саме вони у своїй єдності створюють фонд спеціальних знань, на якому базується теорія біоюриспруденції.

Теоретичні передумови формування біоюриспруденції слід шукати у правових концепціях, що містять за основу право на життя та здоров'я людини. Однією із таких виступає концепція природного права, поняття якого було присутнє іще у вченнях софіста Гіппія, який, якщо вірити діалогам Платона (427 р. до н.е.), говорив про існування якогось наддержавного природного закону як мірила справедливості. Більшої ясності ця думка набуває у «Політиці» Аристотеля (384 р. до н.е.), а пізніше – у трудах Цицерона (106 р. до н.е.) [2, с. 143].

Надалі воно знаходить свої витоки у «Дигестах Юстиніана» (528 р. н.е.), в яких визначалося, що природне право (*jus naturale*) – це те, якому природа навчила все живе, оскільки це право властиве не тільки роду людському, але і всім тваринам, які народжуються на землі і у морі, і птахам; сюди ж відноситься відповідність чоловіка та жінки, що ми називаємо шлюбом, звідси ж народження дітей, сюди ж виховання; ми бачимо, що тварини такі ж дикі, що володіють знанням цього права [3]

В епоху середньовіччя природний закон часто називали також божественним законом, хоча Ф. Аквінський розрізняв ці два поняття. Як би то не було у свідомості європейців до початку Нового часу поняття природного закону займало вже суттєве місце серед інших категорій політичного мислення. Так, Т. Гоббс був першим європейським політичним мислителем, який поклав принцип самозбереження індивідуума в основу політичного вчення. Ніколи раніше життя людини, кожної людини окремо, незалежно від його соціальної та станової належності не оцінювалася настільки високо, не піднімалася вище державного інтересу. Найголовніше право людини – право на життя, ось те, що було

привнесене у європейську політичну науку англійським філософом XVII століття Томасом Гоббсом [2, с. 148].

Концепція природного права знаходить своє продовження у договірній теорії Г. Гроція, який розумів державу як досконалий союз вільних людей, де існує природне людське право здійснювати протидію насиллю влади, що порушують умови природного договору. Продовжуючи природноправові погляди Б. Спіноза відмічав, що природне право кожного у цивільному стані не припиняється, оскільки і в природному, і цивільному стані людина діє по законах своєї природи. Повне позбавлення людей їх природних прав призвело б до тиранії [4, с. 62]

У вченні Дж. Локка природне право представляється як обов'язкове право, правосвідомість, що належить людині і примушує її сприймати свої запити і вимоги як невід'ємні права. В центрі його вчення позиціонувалася система природних прав і свобод особистості, які включають право на життя, свободу та майно [5, с. 323].

Подальший розвиток права на життя у контексті природних прав знайшов своє відображення у вченні Шарля Луї Монтеск'є, який визначає, що закони природи є передумовою політичних і громадянських законів, оскільки вони витікають єдино із умов нашого існування. Іншими словами, на думку І.Х. Бабаджанова, представники концепції природних права не вбачали залежності юридичного закріплення цих прав від поглядів законодавця [6, с. 27].

Однак вперше право на життя було нормативно закріплене у Декларації незалежності США (1776 р.), після прийняття якої розуміння того, що право на життя повинно знаходитися під максимальним правовим захистом, представляючи собою абсолютну цінність світової цивілізації, розповсюдилося по всьому світу.

З цього приводу В. Шафіров зазначає, що висунення людського виміру як загального системоутворюючого критерію дозволило інтегрувати різні традиції, школи праворозуміння (насамперед природного права і юридичного позитивізму) й запропонувати замість норми – права і свободи. На думку вченого історія права, слідуючи логіці людського виміру, пройшла у своєму формуванні та еволюції декілька ступенів:

- перший ступінь – природне право або природні й невідчужувані права людини, які не мали формального закріплення і чіткого розмежування з обов'язками та мало моральне, релігійне, а не юридичне коріння;
- другий ступінь – позитивне право. У процесі народження позитивного права відбулося суперечливе його взаємопроникнення з природним правом, коли позитивний фактор

затмарив собою дійсне джерело права – природу людини, висунувши на перший план владно-вольове, обов'язково-примусове начало;

- третій ступінь – природно-позитивне право. Його початок слід пов'язувати зі зняттям класових, станових привілеїв, затвердженням юридичної рівності всіх людей перед законом, висуванням людини, її прав і свобод на ключові позиції в юридичній системі [7, с. 148-149].

Отже на сьогоднішній день найбільшого розповсюдження у правознавстві набуває природно-позитивне право, підґрунтям формування якого виступає концепція прав людини. На думку провідних правознавців, проблематика основоположних прав людини, закономірності їх здійснення, розвитку, охорони і захисту становлять так би мовити ядро, стрижень загальнотеоретичної юриспруденції [8, с. 18].

Права людини мають складну структуру і, за визначенням О.О. Лукашевої, під ними слід розуміти права, що містяться у конституції держави і міжнародно-правових документах по правах людини. Ці основні права відображені у ряді найважливіших міжнародно-правових актів, що встановлюють загальнолюдські стандарти прав та інтересів особи, і які визначають ту планку, нижче якої держава не може опуститися [4, с. 134-135].

У концепції прав людини склалася велика кількість підходів до розуміння людських прав та їх першоджерела.

У світлі проблематики, що нами розглядається, ми звернули увагу на вітчизняні напрямки розвитку правознавства. Зокрема, потребний підхід, обґрунтований П. Рабіновичем, дав йому змогу визначати права людини як певні можливості людини, які необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку суспільства і забезпечені обов'язками інших суб'єктів [8, с. 20]. Особливість даного підходу, на думку вченого, полягає у тому, що існування і розвиток людини відбувається зазвичай тільки у процесі задоволення її потреб.

У світлі «соціально-натуралістичної» юриспруденції права людини – це свобода людини жити за природними законами суспільного життя, забезпечена шляхом закріплення її у законодавчих актах. Згідно з «соціально-натуралістичною» юриспруденцією першоджерелом прав (і свобод) людини (так само, як і її обов'язків) є закони соціальної природи, а не воля і свідомість людей [9, с. 7].

За вищезгаданою теорією потреб П.М. Рабінович поділяє права людини на:

- фізичні права (життєві, вітальні або соматичні), здійснення яких задовольняє найважливіші, базові, визначальні потреби людини у забезпеченні її біологічного, «тілесного» існування, виживання, безпечного біопсихічного розвитку;
- особистісні права – здійснення яких задовольняє потреби людини у формуванні, безпечному функціонуванні й розвитку її як особистості, тобто носія тих або інших духовно-моральних індивідуальних властивостей;
- культурні права, реалізація яких задовольняє потреби людини у доступі до культурних надбань свого народу та інших народів (зокрема у здобутті знань), у її самореалізації шляхом створення нею різноманітних цінностей культури [8, с. 21].

З зазначених прав соматичні права на сучасному етапі життєдіяльності суспільства набули найбільшого розвитку у зв'язку із розвитком біологічних наук – біотехнології, біотехніки, біомедицини, які дають можливість штучно втручатися у процеси життя людини.

На думку І.Х. Бабаджанова, досягнення біологічної науки ХХ століття поклало початок дійсній «епосі біотехнології», яка виражається у проникненні біології у всі сфери людського життя. У медичній сфері нові технології стали застосовуватися при переливанні крові, трансплантації органів людини, ксенотрансплантації, у пластичній хірургії, при зміні пола, при штучному заплідненні, сурогатному материнстві, фетальній терапії тощо. Саме це спонукає дослідників визначати, обґрунтовувати і пропонувати методи правового регулювання зазначених прав. Наприклад, юридичного вирішення потребують питання відносно початку і кінця людського життя, його кінця, про юридичний статус коматозних хворих, про допустимість втручання до генетичних властивостей людини тощо [6, с. 119].

Природа соматичних прав є дещо своєрідною, як зазначає засновник теорії соматичних прав В.І. Крус, людина не тільки претендує на зміну природної тілесної цілісності, але також і висуває певні претензії суспільству [10, с. 44]. До соматичних прав М.А. Лаврик відносить: 1) право на смерть; 2) права людини відносно його органів і тканин; 3) сексуальні права людини; 4) репродуктивні права людини; 5) право на зміну статі; 6) право на клонування всього організму, так і окремих організмів; 7) право на вживання наркотиків і психотропних речовин [11]. Однак, на нашу думку, у цьому переліку не вистачає права на життя.

Саме розвиток концепцій «природні права» - «права людини» - «соматичні права» стали теоретичним підґрунтям ідеї біоюриспруденції як частини сучасного правознавства. Слід відмітити також, що значною мірою розвиток біоюриспруденції стимулювався

завдяки галузевим юридичним дослідженням стосовно: антропологічних характеристик сучасного праводержавознавства; людської гідності та права на достойне життя; виникнення, сутності та припинення права на життя; права на смерть та евтаназію; особистих немайнових прав тощо.

Можливості створення концепції біоюриспруденції, що містяться у діючому законодавстві (міжнародному, європейському, національному), створює у своїй єдності правові передумови зазначеної теорії.

Доктринальне обґрунтування права людини на життя у контексті усіх розкритих нами теорій знайшло у історично-правовому контексті певний змістовний зв'язок, логіку спадкоємності у низці таких нормативно-правових актів як англійська Велика хартія вольностей (1215 р.), Петиція про право (1628 р.), Habeas Corpus Act (1679 р.), Біль про права (1689 р.), Декларації незалежності Сполучених Штатів Америки (1776 р.), Конституції США (1787 р.), Біль про права (1789-1791 р.р.) французькій Декларації прав людини і громадянина (1789 р.), Загальній декларації прав людини (1948 р.), міжнародних пактах про права людини.

На міжнародному рівні реалізація соматичних прав та застосування біотехнологій здійснюється на підставі Конвенції про охорону біологічної різноманітності [12], Конвенції про права людини та біомедицину від 12 січня 1998 року [13], Європейської хартії прав пацієнтів від 15 листопада 2002 року [14] тощо.

Право на життя також знаходить своє відображення у конституціях європейських країн, наприклад, Конституція Португалії визначає, що людське життя є недоторканим і застосування смертної кари не допускається. Таке ж формулювання міститься у Конституції Словенії. Ст. 1 глави 15 Конституційного закону Республіки Албанія «Про основні конституційні положення» говорить про те, що право людини на життя охороняється законом. Ніхто не може бути позбавлений життя, інакше як на підставі вироку суду, що вступив у законну силу, що винесений у зв'язку з умисним, особо тяжким злочином, за яке законом передбачена смертна кара [6, с. 25].

Питання забезпечення психосоматичних прав є предметом рішень міжнародних судів, зокрема Європейського суду з прав людини. Наприклад, одне із рішень Європейського суду з прав людини стосується справи Гонгадзе проти України від 8 листопада 2005 року, ілюструє обов'язок держави створити правові умови для захисту життя. У своєму рішенні Суд визначає, що обов'язком держави є забезпечення ефективного офіційного розслідування, коли особи були позбавлені життя в результаті використання сили. Основною метою такого розслідування є забезпечення ефективної

імплементатії національних законів, що регламентують право на життя, а у тих випадках, коли задіяні державні агенти чи органи, - відповідальності за смерть, що сталася у сфері їх відповідальності, органи влади мають вжити всі розумні заходи для збору всіх доказів стосовно інциденту [12, с. 67-69].

Європейський суд також визнає право на самовизначення як частину права на повагу до приватного життя. Дане право безпосередньо відноситься до соматичних прав, оскільки ідея автономії особистості, що лежить в основі права на приватне життя, містить в собі також можливість особи обирати собі власну ідентичність. Відповідно, особа має право обирати своє власне ім'я, стиль одягу, сексуальну орієнтацію і навіть змінювати собі стать. У справі Ай проти Сполученого Королівства (рішення від 11 липня 2002 року) постає питання дотримання державою-відповідачем позитивного обов'язку забезпечити заявниці, постопераційному транссексуалу, повагу до приватного життя, зокрема через відсутність правового визнання зміни її статі¹ [12, с. 378-379]. Зазначене рішення стосується питання зміни та видання свідоцтва про народження після операційного втручання. Враховуючи необхідність вирішення даного питання у Європейському Суді ми можемо говорити про відсутність у праві Великої Британії прецедентів стосовно подібних випадків.

З усього викладеного зрозуміло, що розглянуті правові передумови є комплексними, оскільки вони утворені сукупністю правових норм, що відносяться до різних рівнів та галузей права, які регламентують загальні аспекти вирішення соматичних прав людини. Таким чином, відмічені обставини визначають комплексний характер самої теорії біоюриспруденції.

Термін «біоюриспруденція» був введений професором кафедри теорії організації і управління Інституту адміністрації та публічного права Марії Кюрі-Скловської (м. Люблін) Романом Токарчиком. У 2008 році побачила світ його монографія «Біоюриспруденція. Засади права XXI століття», де було визначено ключові ідеї, покладені в основу нового вчення, фактори, що визначають необхідність відокремлення біоюриспруденції від інших наук та її складові. Слід відмітити, що презентація концепції біоюриспруденції відбулася іще у серпні 1997 року на Світовому Конгресі Міжнародної Асоціації філософії права та соціальної філософії під назвою «Біоюриспруденція. Новий напрям юриспруденції» у Буенос Айресі.

¹ Слід відмітити, що подібні справи, які стосуються правового захисту осіб у зв'язку з їх гендерною самоідентичністю не є одиничним випадком, зокрема Риз проти Великої Британії (1986 р.), Коссі проти Великої Британії та Х., Y. та Z проти Великої Британії (1997 р.), Шеффілд та Хоршам проти Великої Британії (1998 р.) тощо.

За словами Р. Токарчика, він застосував поняття «біоюриспруденція» від грецького слова *bios* – життя та латинського слова *jurisprudencia* – правознавство. Приймаючи до уваги природний ритм всього життя, особливо людського, автор виділяє три його стадії – та, що передує народженню, життя та смерть [15, с. 242].

Відповідно до зазначених стадій автор вирізняє і основні елементи предмету біоюриспруденції. Ними, за визначенням Р. Токарчика, є її власні онтологія, аксіологія, епістемологія та методологія. Як зазначає автор, онтологія є однією з фундаментальних філософських наук, що поряд із іншими розділами філософії прагне описати різні сторони категорії буття. Відповідно онтологія біоюриспруденції має справу зі складними для вирішення питаннями, до яких належить розрізнення між людською істотою й особистістю. Вона також пов'язана із соціальним життям у значній різноманітності його проявів, серед яких – релігія, мораль, культура, політика, економіка та ін. [15, с. 243, 250].

У свою чергу, епістемологія біоюриспруденції, використовуючи методи пізнання, прагне усвідомити життя в межах необхідності його регулювання правовими нормами та зв'язок останніх із нормами релігії й моралі. Біоюриспруденція ґрунтується на пізнавальному засновку, за яким життя – це найвища цінність для всього, що існує, а особливо для права [17, с. 177].

Наступним елементом предмету біоюриспруденції виступає аксіологія, що продукує найбільш важливі дискусії, оскільки цінність права складно виокремити однозначно. У пошуках первинного й водночас найвищого фундаментального сенсу, що був би самоочевидним і зрозумілим для кожного, біоюриспруденція приходить до розуміння цінності життя, особливо життя людини. Життя як виток цінності, «першочінність», створює й первинні норми – «першонорму» для всіх інших цінностей права: справедливості, правдивості, порядку, інших цінностей, виражених у нормах права [17, с. 177].

На нашу думку, предметом біоюриспруденції виступає вивчення життя людини як біологічного процесу та найвищої соціальної цінності у контексті розвитку правового регулювання його захисту через інтенсивний розвиток біології та медицини.

Надаючи загальну характеристику біоюриспруденції постає питання щодо формулювання її принципів, які лежатимуть в основі розвитку цього новітнього науково-правового утворення. На думку С. Стеценка до них слід віднести наступні:

- а) сприйняття життя людини як найважливішої цінності;
- б) розвиток нових біомедичних технологій з урахуванням перш за все захисту прав, свобод та законних інтересів людини;

в) суспільно контрольовані процеси наукового та біомедичного втручання у процеси виникнення, відтворення, збереження та припинення життя;

г) повага до людської гідності та всіляке намагання забезпечити реалізацію права людини на достойне життя;

г) відповідальність перед майбутніми поколіннями за забезпечення здорового потомства та придатного для життя навколишнього середовища;

д) розумне поєднання та взаємозбагачення результатів соціальних та біологічних наук, які торкаються життя людини, його виникнення, розвитку та забезпечення;

е) пріоритетність для держави соціальної складової її політики та сприяння реалізації права людини на охорону здоров'я [16, с. 198].

Ми вважаємо, що запропоновані принципи не є вичерпними, вони можуть доповнюватися принципами суміжних наук. Зокрема, принципи уникнення шкоди, добродійництва, справедливості, - які входять до системи біоетичних принципів, можуть зайняти гідне місце серед визначених принципів права біоюриспруденції.

Здійснюючи подальше дослідження відмітимо, що виконання теорією свого призначення пов'язане з її функціонуванням, що здійснюється через систему її функцій. Саме вони відображають її функціональні можливості, характеризують не тільки її призначення, але і важливі аспекти її сутності. Складність визначення функцій біоюриспруденції, на нашу думку, полягає у тому, що вона утворюється на ґрунті багатьох наук, про що вже визначалося вище. Саме тому у ній можна визначити як загальні, так і специфічні функції.

До функцій біоюриспруденції як наукового пізнання, на нашу думку, слід віднести:

- пізнавальну – яка складається з можливостей створення, збереження і відтворення знання про необхідність теоретико-правового обґрунтування та юридичного захисту права людини на життя;
- прогностичну функцію – біоюриспруденція дає можливість прогнозування подальшого розвитку отриманих знань щодо теоретико-правового обґрунтування та юридичного захисту права людини на життя;
- просвітницьку – змістовно наповнює освітній процес, забезпечуючи конкретним матеріалом процес навчання майбутніх юристів стосовно теоретико-правового обґрунтування та юридичного захисту права людини на життя;

- практичну – дає можливість застосування накопичених знань щодо розуміння необхідності правового регулювання права на життя та його захисту у правотворчій та правозастосовній діяльності.
- систематизуючу функцію, спрямовану на досягнення упорядкування, систематизації знань про теоретичні дослідження та практику щодо забезпечення та захисту права людини на життя;

Слід відмітити, що всі зазначені функції біоюриспруденції є важливими та кожна з них потребує самостійного дослідження. Але здійснити подібне дослідження можливо тільки у разі наявності достатніх знань в юриспруденції про різні аспекти її функціонування. Враховуючи так звану «молодість» біоюриспруденції нами було надано лише загальну характеристику функцій даного напрямку наукового пізнання.

Визначивши основні ключові аспекти біоюриспруденції відмітимо, що у цього напрямку юридичної науки на шляху розвитку можуть виникати певні проблеми. Зокрема, С. Стеценко визначає наступні віхи, що стоять на шляху розвитку біоюриспруденції:

- морально-аксіологічний плюралізм суспільства як чинник конфліктогенності біоюриспруденційної практики. Вчений підкреслює, що неоднорідність суспільства за різними показниками (соціальними, економічними, релігійними) визначає різність ставлення до важливих біомедичних явищ, якими опікується біоюриспруденція;
- наявність і складність подолання теоретико-правових стереотипів стосовно біоюриспруденції, в яких С. Стеценко вбачає скептицизм та науковий корпоративізм теоретиків права стосовно біоюриспруденції [16, с. 212-214].

Зі свого боку додамо, що проблемою також виступає і тісний зв'язок біоюриспруденції з багатьма як юридичними, так і неюридичними науками, які мають об'єктом дослідження людське життя. При цьому найбільша залежність полягає від неюридичних наук – медицини, біології, генетики, а отже вплив наукових розробок у галузі біоюриспруденції на відповідні науки незначний. При цьому робота правників над цими питаннями потребує набуття ними знань із зазначених сфер суспільних відносин, що може значно обмежувати коло бажаючих займатися цими питаннями.

Висновки. Таким чином, вважаємо за необхідне підкреслити, що висвітлений у статті напрям теоретичного знання є актуальним та перспективним. Він відображає складний сплав етичних, релігійних і правових норм, які впливають на розвиток соматичних прав людини. Саме це визначає його неоднозначність та важкість для правового регулювання, а тому потребує подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Славин А. В. Гносеологический анализ понятия «новое знание» / А. В. Славин // Вопросы гносеологии, логики и методологии научного исследования / отв. редактор Л. О. Резников. – Ленинград: издательство ЛГУ, 1970. – С. 3 — 15.
2. Немченко И.В. Естественное право и естественный закон в политическом учении Томаса Гоббса / И.В. Немченко // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. - №1 (40). – С. 143-148.
3. Дигесты Юстиниана [Электронный ресурс] // Библиотека Гумер. Право и юриспруденція (сайт). – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/digest/01.php
4. Права человека. Учебник для вузов. / Ответственный редактор Е.А. Лукашева. – М.: Издательская группа «НОРМА-ИНФРА-М», 1999. -573 с.
5. Локк Джон. Политические учения: история и современность / Джон Локк. – М., 1976. – 431 с.
6. Бабаджанов И.Х. Жизнь и смерть человека как институционально-правовые категории (теоретико-аксиологический и частно-правовой анализ): дис. доктора юрид. наук : 12.00.01; 12.00.03 / Исрофил Хусейнович Бабаджанов. – Душанбе, 2014. – 369 с.
7. Шафіров В. Людиноцентристський підхід як методологічна основа наукових досліджень у правознавстві / В. Шафіров // Право України. – 2014. - № 1. – С. 148 – 155.
8. Рабінович П. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність, змістова класифікація / П. Рабінович // Право України. – 2010. - № 2. – С. 18-23.
9. Костенко О.М. Концепція прав людини: сучасний стан і перспектива розвитку / О.М. Костенко // Юридичні акценти. – 2011. - № 11. – С. 5-11.
10. Крусс В.И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы / В.И. Крусс // Государство и право. – 2000. - № 10. – С. 44-48.
11. Лаврик М.А. К теории соматических прав человека [Электронный ресурс] / М.А. Лаврик // Сибирский юридический вестник. – 2005. - № 3. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1229707>
12. Конвенція про охорону біологічної різноманітності від 05.06.1992 року [електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_030
13. Конвенція про права людини та біомедицину від 12 січня 1998 року [Електронний ресурс]. – режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU97355.html
14. Європейська хартія про права пацієнтів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.med-practic.com/rus/608/2086/Европейская%20Хартія%20Прав%20Пациентов/article.more.html>
15. Токарчик Р. Окреслення предмета біоюриспруденції (частина перша) (англійською мовою) [Електронний ресурс] / Р. Токарчик // Публічне право. - 2013. - № 3. - С. 242-250. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pp_2013_3_34.pdf
16. Стеценко С. Біоюриспруденція – фундаментальна частина сучасного загальнотеоретичного правознавства / С. Стеценко // Право України. – 2013. - № 9. – С. 194-217;
17. Токарчик Р. Окреслення предмета біоюриспруденції (частина друга) (англійською мовою) [Електронний ресурс] / Р. Токарчик // Публічне право. - 2013. - № 4. - С. 165-177. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pp_2013_4_23.pdf

18. Токарчик Р. Окреслення предмета біоюриспруденції (частина третя) (англійською мовою) [Електронний ресурс] / Р. Токарчик // Публічне право. - 2014. - № 1. - С. 179-187. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pp_2014_1_26.pdf